



ลำดับญาณ

๑๑ มกราคม ๒๕๕๕

อ.สุภีร์ ทุมทอง

การฟัง

เขาสร้างศรัทธาในภิกษุผู้นั้นอย่างมั่นคง จึงเกิดศรัทธาแล้ว เข้าไปหา
เมื่อเข้าไปหา ย่อมนั่งใกล้ เมื่อนั่งใกล้ ย่อมเงียโศตลง เขาเงียโศตลงแล้ว
ฟังธรรมอยู่ ย่อมทรงจำธรรม พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้แล้ว
เมื่อพิจารณาเนื้อความอยู่ ธรรมทั้งหลายย่อมควรแก่การเพ่งพินิจ
เมื่อธรรมควรแก่การเพ่งพินิจมีอยู่ ฉันทะย่อมเกิด เกิดฉันทะแล้ว
ย่อมอุตสาหะ ครั้นอุตสาหะ แล้วย่อมพิจารณา ครั้นพิจารณาแล้ว
ย่อมตั้งความเพียร เธอตั้งความเพียรแล้ว ย่อมทำปรมัตตสัจจะให้แจ้ง
ด้วยกาย และเห็นชัดปรมัตตสัจจะนั้นด้วยปัญญา

ม.ม. ๑๒/๔๓๒ จังกีสูตร



สติสัมปชัญญะ

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อ**สติสัมปชัญญะ**มี หิริและโอตตัมปะปะของบุคคลผู้สมบูรณ์
ด้วยสติสัมปชัญญะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ**หิริและโอตตัมปะ**มี
อินทริยสังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอตตัมปะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์
เมื่อ**อินทริยสังวร**มี ศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทริยสังวรชื่อว่ามีเหตุ
สมบูรณ์ เมื่อ**ศีล**มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์
เมื่อ**สัมมาสมาธิ**มี ยถากุศลญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ
ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ**ยถากุศลญาณทัสสนะ**มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคล
ผู้สมบูรณ์ด้วยยถากุศลญาณทัสสนะชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ**นิพพิทา
และวิราคะ**มี **วิมุตติญาณทัสสนะ**ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ
ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ อ.อรรถก. ๒๓/๘๑ สติสัมปชัญญะสูตร

กุศลศีล

อานนท์ **ศีล**ที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์
อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ **ปราโมทย์**มีปีติ
เป็นผล มีปีติเป็นอานิสงส์ ปีติมีปัสสัทธาเป็นผล มีปัสสัทธาเป็นอานิสงส์
ปัสสัทธามีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ **สุข**มีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็น
อานิสงส์ **สมาธิ**มียถาภูตญาณทัสสนะเป็นผล มียถาภูตญาณทัสสนะเป็น
อานิสงส์ **ยถาภูตญาณทัสสนะ**มีนิพพิทาและวิราคะเป็นผล มีนิพพิทาและ
วิราคะเป็นอานิสงส์ **นิพพิทาและวิราคะ**มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล
มี**วิมุตติญาณทัสสนะ**เป็นอานิสงส์ อย่างนี้ อานนท์ ศีลที่เป็นกุศล
ย่อมทำอรรหัตตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ อย่างนี้แล

อ.ทสก. ๒๔/๑ กัมมัตถิยสูตร

สมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิเถิด **ภิกษุผู้มีจิตตั้งมั่น**

ย่อมรู้ชัด ตามความเป็นจริง

รู้ชัดอะไรเล่าตามความเป็นจริง

คือ ภิกษุรู้ชัดความเกิดและความดับแห่งรูป ความเกิดและความดับ
แห่งเวทนา ความเกิดและความดับแห่งสัญญา ความเกิดและความดับ
แห่งสังขาร ความเกิดและความดับแห่งวิญญาน

สํ.บ. ๑๗/๕ สมาธิสูตร



สัมมาปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร
รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะ
พิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า “นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา”

ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

ส.บ. ๑๗/๕๕ อนัตตลักขณสูตร



สัมมาปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้น รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต
อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด
เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม รูปทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลาย
พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา
ส.ข. ๑๗/๕๘ อนัตตลักขณสูตร



ลำดับญาณ

- [๑] ปัญญาในการทรงจำธรรมที่ได้สดับมา
ชื่อว่า **สุตมยญาณ** (ญาณในการทรงจำธรรมที่ได้สดับมา)
- [๒] ปัญญาในการสดับธรรมแล้วสำรวมไว้
ชื่อว่า **สีลมยญาณ** (ญาณในการสำรวมศีล)
- [๓] ปัญญาในการสำรวมจิตตั้งมั่น
ชื่อว่า **สมาธิภาวนามยญาณ** (ญาณในการสำรวมจิตเจริญสมาธิ)

ขุ.ป. ๓๑ มหาวรรค ญาณกถา



ลำดับญาณ

[๔] ปัญญาในการกำหนดปัจจัย

ชื่อว่า **ธัมมัญญิตินญาณ** (ญาณในการกำหนดที่ตั้งแห่งธรรม)

[๕] ปัญญาในการย่อธรรมทั้งหลายทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน

แล้วกำหนดไว้ ชื่อว่า **สัมมสนญาณ** (ญาณที่กำหนดนามธรรมและรูปธรรม)

[๖] ปัญญาในการพิจารณาเห็นความแปรผันแห่งธรรมทั้งหลายที่เป็นปัจจุบัน

ชื่อว่า **อุท্থัพพยานุปลัสสนาญาณ** (ญาณที่พิจารณาเห็นความเกิดและความดับ)

[๗] ปัญญาในการพิจารณาอารมณ์แล้วพิจารณาเห็นความดับ

ชื่อว่า **วิปลัสสนาญาณ** (ญาณที่พิจารณาเห็นความดับ)

ขุ.ป. ๓๑ มหาวรรค ญาณกถา



ลำดับญาณ

- [๘] ปัญญาในการ (เห็นสังขาร) ปราภฏด้วยความเป็นภัย
ชื่อว่า **อาทีนวญาณ** (ญาณที่ค้ำนั่งเห็นโทษ)
- [๙] ปัญญาที่ปรารถนาจะพ้นไป พิจารณา และดำรงมั่นอยู่
ชื่อว่า **สังขารุเพกขาญาณ** (ญาณที่เป็นกลางต่อสังขาร)
- [๑๐] ปัญญาในการออกและหลีกเลี่ยงจากนิमितภายนอก
ชื่อว่า **โคตรภูญาณ** (ญาณครอบโคตร)

ขุ.ป. ๓๑ มหาวรรค ญาณกถา



ลำดับญาณ

- [๑๑] ปัญญาในการออกและหลีกไปทั้งจากกิเลสชั้นรั้งและจากนิमितภายนอก
ชื่อว่า **มัคคญาณ** (ญาณในอริยมรรค)
- [๑๒] ปัญญาที่หยุดความพยายาม
ชื่อว่า **ผลญาณ** (ญาณในอริยผล)
- [๑๓] ปัญญาในการพิจารณาเห็นอุปกิเลสที่อริยมรรคตัดขาดแล้ว
ชื่อว่า **วิมุตติญาณ** (ญาณในวิมุตติ)
- [๑๔] ปัญญาในการเห็นธรรมที่มาร่วมกันในขณะนั้น
ชื่อว่า **ปัจจเวกขณญาณ** (ญาณในการพิจารณาทบทวน)

ขุ.ป. ๓๑ มหาวรรค ญาณกถา



ลำดับญาณ

- [๑๑] ปัญญาในการออกและหลีกไปทั้งจากกิเลสชั้นและจากนิमितภายนอก
ชื่อว่า **มัคคญาณ** (ญาณในอริยมรรค)
- [๑๒] ปัญญาที่หยุดความพยายาม
ชื่อว่า **ผลญาณ** (ญาณในอริยผล)
- [๑๓] ปัญญาในการพิจารณาเห็นอุปกิเลสที่อริยมรรคตัดขาดแล้ว
ชื่อว่า **วิมุตติญาณ** (ญาณในวิมุตติ)
- [๑๔] ปัญญาในการเห็นธรรมที่มาร่วมกันในขณะนั้น
ชื่อว่า **ปัจจเวกขณญาณ** (ญาณในการพิจารณาทบทวน)

จุ.ป. ๓๑ มหาวรรค ญาณกถา



วิสุทธิ ๗

๑. สीलวิสุทธิ ความหมจดจ่ดแห่งศีล
๒. จิตตวิสุทธิ ความหมจดจ่ดแห่งจิต
๓. ทิฏฐิวิสุทธิ ความหมจดจ่ดแห่งความเห็นผิด
๔. กังขาวิตรณวิสุทธิ ความหมจดจ่ดโดยการก้าวพ้นความสงสัย
๕. มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ ความหมจดจ่ดโดยการเห็นด้วยญาณว่าสิ่งใดเป็นทางสิ่งใดไม่เป็นทาง
๖. ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ ความหมจดจ่ดโดยการเห็นด้วยญาณถึงทางดำเนินที่ถูกต้อง
- จ. ญาณทัสสนวิสุทธิ ความหมจดจ่ดแห่งการเห็นด้วยญาณ

ม.มู. ๑๒/๒๕๗ รถวินิตสูตร

สวัสดีครับ

